

Inspirerend onderwijs voor de Grenzeloze Generatie

Gezagaanbidders

Goed onderwijs is een noodzaak; maar wat is de invulling van 'goed'? Voor sommigen is goed pas goed als het gedegen is, dus met een solide basis van theorie. Nu is het thema van deze middag 'goed en inspirerend'. Maar wat is inspirerend? Komt inspiratie tot stand door zoveel mogelijk stimuli, of juist door een heldere en omlinjnde structuur van goede voorbeelden. Gaat het om vrijheid of gebondenheid; chaos of paternalisme? De tijdgeest lijkt wel te bepalen of de balans meer uitslaat naar meer vrijheid dan wel naar meer structuur.

Jongeren zijn vanwege hun ontwikkeling en levensfase, die korte termijn en veel ervaren centraal lijkt te stellen, nooit grote aanhangers geweest van beperkingen. Nee, het kan niet wild en gek genoeg; grenzenloosheid is pas cool. In de tijd dat gezag en plichtsbesef de dienst uitmaakten moesten jongeren zich schikken, er was weinig keus. Die mentaliteit overheerste ook aan de VU, de uitgesproken christelijk moralistische mentaliteit van 40 jaar geleden is aanzienlijk geliberaliseerd. Studentenverenigingen beschikken over kamers met een huiselijke studentensfeer, die een incubatormentaliteit uitstralen. Voor gezagaanbidders is een dergelijke inrichting ondermijnend, voor jongeren van nu juist inspirerend en stimulerend. Bovendien bevordert het interactie en samenwerking en is er een grote kans dat het positief doorwerkt op studiemotivatie en remmend werkt op studie-uitval.

Excellent

Goed en inspirerend onderwijs is geen luxe; het is een noodzaak op drie niveaus. De VU kan nog best wat hoger op de ratings van beste universiteiten. Een universiteit met een hoge rating trekt beter gemotiveerde docenten aan en op het derde niveau worden meer excellente studenten afgeleverd die onderdeel gaan uitmaken van een grotere uitdaging.

Wij moesten dus succes nastreven en dat was al niet gemakkelijk, maar in deze vreemde wereld van 2015 is het nog eigenaardiger geworden. Hoe kan het dat een organisatie als AirBNB na luttele jaren een hogere beurswaarde heeft dan het gerenommeerde Hilton concern? Hoe kan het dat tot voor kort als innovatief, gigantisch en machtig bekendstaande concerns als Motorola en Nokia zijn gemarginaliseerd en bijna van de horizon zijn verdwenen? Motorola is eerst door Google overgenomen en vervolgens doorverkocht aan het Chinese Lenovo. Nokia was de nummer 1 van de mobiele telefonie, heeft strategische vergissingen gemaakt en is bij Microsoft ingelijfd. De analyse van hun teloorgang is curieus en leerzaam. Hoe staat het met de overlevingskansen van een universiteit als de VU? Niets is meer zeker, niets is gegarandeerd. Heeft een onderwijsinstituut niets met het bedrijfsleven te maken? Is het één materieel het ander intrinsiek, idealistisch en niet materieel? Bestaat die scheiding nog wel of loopt het steeds meer in elkaar over? De VU is door de knieën gegaan: er is ook een Hall of Fame.

Faalfactoren

Er zijn een paar valkuilen die ik met u wil bespreken:

In de eerste plaats dat commercie zoals de ontwikkelingen van Nokia en andere bedrijven van heel andere orde zijn dan onderwijsinstellingen. Dat soort denken creëert een valkuil. Ook onderwijs raakt steeds meer verweven met de prestatimaatschappij en verzakelijk daardoor. Het is dus noodzakelijk succes- en faalfactoren te bestuderen en daarvan te leren. Of je het leuk vindt of niet, wij geraken steeds meer in een claim- en afrekencultuur.

Een tweede valkuil is ons gelijkheidsdenken. 'Doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg'. Wij hebben niet de natuurlijke neiging naar excellentie te streven, het wordt eerder onderdrukt. De nerd is onaantrekkelijk, de gewiekste praatjesmaker een held. Studenten worden over het algemeen te weinig uitgedaagd en er zijn nu helaas te veel voorbeelden dat examenscores naar beneden werden bijgesteld om het voor bepaalde studenten gemakkelijker te maken. Nivelleren naar beneden is een kwalijke ontwikkeling die niet strookt met wat een steeds complexere samenleving verlangt. Studenten die onvoldoende worden uitgedaagd gaan klagen, en die klachten worden niet altijd juist geïnterpreteerd. Studie-uitval wordt lang niet alleen veroorzaakt door te hoge eisen.

Polarisatie

De VU organisatie loopt in mentaliteit achter bij de mentaliteitsontwikkeling van de meeste jongeren. Veertig jaar geleden was de VU bij uitstek een gezag- en plichtgetrouwe organisatie waar moraliteit hoog in het vaandel stond. Met de liberalisering en ontzuiling is de mentaliteit nu voornamelijk te typeren als postmaterialistisch, verantwoordelijk burgerschap. Heel mooi, maar niet erg aansprekend voor de jongeren van nu. Voor plichtsgetrouw burgerschap loopt slechts 4% van de jongeren warm, 14% voelt zich verwant met verantwoordelijk burgerschap. De helft van alle jongeren is vooral zelfredzaam en pragmatisch ingesteld. De VU zal in verhouding wat meer plichtsbewuste en verantwoordelijk ingestelde jongeren aantrekken, maar de pragmatisch, zelfredzame mentaliteit is bij de organisatie en docenten niet sterk vertegenwoordigd. Hier dient zich dus weer een potentiële valkuil, misschien wel een kloof, aan.

Om het allemaal nog wat scherper te stellen wil ik een paar trends of ontwikkelingen aan u voorleggen die duidelijk maken dat het niet te verwachten is dat tijden van weleer binnen overzienbare tijd zullen terugkeren.

Domeinoverschrijding is helemaal van nu. Iedereen bemoeit zich met alles en nog wat. Deskundigen worden door leken tegengesproken en via Social Media kunnen zich standpunten, opinies en gedrag ontwikkelen die met feiten niet meer zijn te weerleggen. Een tweede D is de Digitalisering; hierdoor verlopen processen sneller en volgens minder traditionele wegen. Een derde D is van het Angelsaksische Deceptive, bedrieglijk. Je ziet de veranderingen meestal niet aankomen; hele bedrijfstakken staan naar adem te happen omdat ze de omschakeling niet kunnen bijbenen. Dat maakt de vierde D van Disruptief. Veranderingen gaan verre van geleidelijk, maar juist abrupt en schoksgewijs alsof er een paar adolescenten aan het stuur zitten. En die adolescenten zijn ondertussen door hun gaming ervaringen veel beter voorbereid dan de meeste managers en docenten. De Dematerialisering is ook nog niet uitontwikkeld. Dat wij geen vaste telefoonaansluiting meer nodig hebben is wel doorgedrongen, maar dat je geen kaarten (ook abonnementen en credit cards) meer bij je hoeft te dragen is van een andere orde. En dat wij nu televisie en films van

draagbare schermen kunnen bekijken vergroot de mobiliteit mogelijkheden. Meer online en meer 'in de Cloud' scheidt andere verhoudingen. Als zesde D de Democratisering, de drempels voor de beschikbaarheid worden steeds lager. Steeds meer mensen krijgen toegang en bereik, maar je moet wel met het spel meedoen en dat is erg inspirerend. De VU moet weer in de voorste gelederen van ook deze ontwikkelingen komen om aankomende studenten te kunnen blijven verrassen.

Frits Spangenberg